

Edu21: Comentaris a la carta de Nicolas Sarkozy als educadors francesos

Aspectes en què estem d'acord:

Sobre l'oportunitat de la carta

Considerem molt important i significatiu que el president de la República, personalment, escrigui a tots els mestres del país a principi de curs i els expliqui què en pensa de l'educació, de la seva feina i què n'espera d'ells. Encara que només sigui des del punt de vista simbòlic dóna rellevància social i ajuda a prestigiar la professió pedagògica revaloritzant-la a l'admetre que la "Nació" els deu un més gran reconeixement i un millor nivell de vida.

Sobre la concepció de la infantesa i la responsabilitat dels mestres

Concep la infància i l'adolescència com etapes on les persones encara no es troben prou formades –en sentit ampli– i que, per tant, la influència de l'educador esdevé de gran responsabilitat per a contribuir a una formació adequada. Parla d'una responsabilitat dura però, al mateix temps, molt bonica. Dura perquè educar és una tasca difícil, feta d'insistència i perseverança, i bonica perquè permet descobrir talents i oferir oportunitats a cadascun dels nostres infants i adolescents, des de l'ofertament de l'autoestima que necessiten.

Sobre l'educació del segle XXI

No cal capficar-se en falses nostàlgies que volen tornar a èpoques d'or educatives que mai han existit. Hem de reservar les energies per definir els principis de l'educació del segle XXI. Per això no valen preceptes com els de tornar a prioritzar l'aprenentatge purament memorístic i aposta, en canvi, per un aprenentatge aprofundit de la cultura, que no s'aconsegueix recitant sinó reflexionant, experimentant, aplicant, redescobrint.

Sobre diversitat i inclusió

Cal atendre la diversitat i dedicar esforços als que més necessitats educatives presenten. Per això cal seguir apostant per a una escola inclusiva que Sarkozy defensa a l'afirmar que les diferències enriqueixen a tots els infants. Model d'escola plural on tots els orígens, creences religioses, filosòfiques, etc. puguin coexistir des del respecte mutu. També afirma que el fet que alguns alumnes mostrin dificultats per aprendre no és excusa per privar-los de la instrucció (oferir el màxim a tots) i del recolzament envers l'autoestima com a motor essencial de l'educació, tot sent capaç de fer descobrir a l'alumne (tots els alumnes) que disposa de talent –talents– per arribar

a grans fites. En això creu que consisteix, bàsicament, la refundació del projecte educatiu que defensa.

Sobre els valors, la convivència i l'exemple

Entre d'altres valors, hem d'educar en l'exigència, en el respecte (al mestre i als companys) i saber recompensar el mèrit, la voluntat, l'esforç, la constància, etc. I hem de saber establir els límits de la convivència, i deixar clar allò que no tolerarem, allò que, simplement, no es pot fer (ensenyar i practicar drets i deures). El sentiment d'impunitat no és gens educatiu i els professors responsables han de saber definir les normes de convivència i han d'assumir la seva responsabilitat de ser exemplars, donat que actuen com a models per als infants i joves.

Sobre laïcitat i religió

Tot i defensar l'escola laica proposa que incorpori continguts de cultura i història de les diverses religions per incrementar la comprensió mútua entre la diversitat de creences.

Sobre la promoció de la consciència nacional i europea

Si per França, un estat consolidat, Sarkozy proposa que entre la consciència individual i la universal cal promoure la consciència nacional francesa i l'europea, per nosaltres catalans, amb més raó, ens caldrà també la promoció –des de l'escola– de la nostra consciència nacional i europea. Estem d'acord quan afirma que els nostres infants no esdevindran ciutadans del món si no són capaços de sentir-se ciutadans francesos (catalans en el nostre cas) i europeus.

Sobre el currículum essencial i interdisciplinar

Aspectes essencials són la lectura (el gust per la lectura), l'art i la ciència; les huma-

nitats i les ciències (eliminant separacions absurdes). Però això no vol dir incrementar les hores dedicades a les matèries de ciències o d'humanitats sinó una opció més estratègica, més intel·ligent, Cal un currículum que posi èmfasi en allò essencial (Sarkozy li diria la *cultura general*) i que aposti per la interdisciplinarietat. Per exemple: les llengües s'han d'aprendre mitjançant la literatura, el teatre, la poesia, la filosofia i la ciència. Així no només estariem ensenyant llengua sinó també l'expressió dels sentiments. I aquests s'haurien de poder vivenciar a l'escola com un mitjà de prevenció d'actituds agressives i violentes posteriors. Ens cal una escola menys passiva i menys mecànica; i menys teòrica o abstracta. Però tampoc podem reaccionar a la inversa. Els aspectes de qualitat també hi han de tenir el seu pes. És necessari que l'escola s'obri també molt més al món de la tècnica, de la recerca, de la ciència, de l'empresa i de l'esport. La concepció de l'esport a l'escola ha de prioritzar la promoció dels valors, entre ells, la convivència, per tant, reforçant el seu paper formador dels infants i joves.

Sobre les xarxes educatives i la corresponsabilitat

Aposta perquè les escoles actuïn en autèntiques xarxes educatives amb altres institucions i recursos socials i naturals de l'entorn. I això s'ha de possibilitar sense incrementar més hores d'escola sinó oferint als nois i noies espais per viure i assimilar allò que els han ensenyat a les institucions educatives. Per xarxa educativa Sarkozy entén els pares, els professors, els jutges, els educadors socials, els policies i tot el teixit associatiu i cultural de la comunitat. I tots ells han d'actuar d'acord amb la seva responsabilitat (coresponsabilitat en diríem nosaltres) posant l'interès de l'infant per

sobre de totes les altres consideracions. El canvi educatiu passa per una obra de treball conjunt de tots els agents educatius. Tanmateix, Sarkozy posa l'èmfasi en la responsabilitat dels pares donat que ells han de constituir el primer exemple de responsabilització.

Sobre el projecte educatiu dels centres i la seva autonomia de gestió

Ens convé confiar en la professionalitat dels educadors quan escullen la pedagogia concreta que prioritzen. Ara bé, per nosaltres (i creiem que també per a Sarkozy) això s'ha de plasmar en un projecte educatiu de centre coherent, que fixi principis i objectius clars, tot augmentant l'exigència de qualitat. Per portar a la pràctica un projecte educatiu propi és necessari disposar d'autonomia de gestió que, és clar, haurà de donar comptes dels resultats que obté però, al nostre parer, sempre filtrats pel context institucional propi. Sobretot, quan s'afirma que es repartiran els recursos en funció de les dificultats dels alumnes per aprendre, opinem que cal ser molts ambiciosos amb els controls de qualitat i en els processos de rendiment de comptes (avaluació interna i externa dels centres).

Sobre la carrera docent

Considerem positiu, per valent, afirmar en el país dels funcionaris que hi haurà una carrera docent basada en el mèrit de treballar més, millor o amb més implicació institucional. Estem d'acord que s'incentivi deixar l'ensenyament per aquells que així ho desitgin, o ho necessitin. I també que se'ls aconselli fer-ho a aquells altres que mostren dificultats en l'exercici d'ensenyants. Aquestes mesures es complementen en altres que facilitin l'entrada a l'ensenyament de persones que procedeixin d'altres ocupa-

cions i així ho desitgin. Es tracta de què les persones i les idees circulin. És un discurs que resulta atractiu, una altra cosa serà com es materialitzarà a la pràctica.

Sobre un nou renaixement

"El món necessita un nou renaixement, que només pot advenir gràcies a l'educació". No sabem si només es tracta d'una frase o bé expressa una profunda convicció. En tot cas, a França, en els propers anys, ho podran comprovar. Desitjaríem que a Catalunya, els nostres governants, també mostressin una clara i rotunda ambició pels temes educatius.

Aspectes en què estem en desacord:

Sobre els sistemes pedagògics

Considerem reduccionista els dos pols dels sistemes pedagògics que descriu: un primer, més antic, exigent i insensible a les diferències i a les personalitats diverses de l'infant i un segon, més modern, sensible a això però oblidant la importància del saber, de l'aprendre. Sarkozy no és l'únic que propugna aquest suposat moviment pedagògic pendular pels extrems per a poder, a partir d'aquesta narració dualista, presentar una via moderada i d'equilibri que sigui vàlida per als temps actuals. A nivell genèric aquesta tesi seria discutible, però quan la fa recaure amb hipòtesis psicologistes l'argumentació encara perd més força. No és cert que el centre de l'educació hagi estat la "personalitat" de l'infant en contraposició a la seva necessitat d'aprenentatge (el saber). La preocupació dels educadors ha estat sempre conèixer com aprèn l'infant perquè ho pugui fer millor. En aquest sentit, els avenços en psicologia aportaren nous coneixements i obriren la porta a innovacions didàctiques. Però el centre del moviment denominat de

l'escola nova, per exemple, no era només la psicologia de la personalitat del l'infant, sinó tots els aspectes que concorren en ell com a subjecte educant i, per tant, la psicologia de l'aprenentatge per exemple va tenir molta més incidència que la de la personalitat. Perquè en cap cas, mai, en el món de l'ensenyament, s'ha oblidat que el principal objectiu dels mestres és educar i ensenyar als infants, i aquesta feina sense aprenentatges i sense *sabers* resulta del tot inútil. L'asseveració que els mestres "moderns" no s'han preocupat de transmetre sabers no s'ajusta a la realitat. En què han ocupat els milers d'hores de cada curs, de cada nivell i de cada etapa educativa els professionals de l'ensenyament a les aules? Potser només a esperonar que els nois i noies practiquessin la seva espontaneïtat? Deixant de banda que, a voltes i en determinades èpoques i ambients, pogué haver-hi unes determinades activitats o plantejaments que afavorissin aquesta concepció pedagògica, això mai ha significat una part significativa dels currículums de la immensa majoria de les nostres escoles. Totes han tingut clar, sempre, que calia ensenyar continguts d'aprenentatge als infants i han procurat complir aquest objectiu amb els millors mètodes i recursos que tenien en cada moment. Així: *Abans massa cultura i poca natura i ara massa natura i poca cultura* és una frase ocurrent però la dicotomia natura-cultura en educació ja fa temps que està superada. Tots nosaltres som cultura i natura al mateix temps com els recents avenços en neurociències ens recorden constantment.

Sobre el treball dels valors

Sempre es recorre a dir que actualment l'escola no treballa prou els valors. En el nostre context, per exemple, què intenta treballar la nova assignatura d'educa-

ció per a la ciutadania sinó uns determinats valors? Sí succeeix, però, que ara des de l'escola es fa molt més difícil que en èpoques anteriors transmetre els valors amb l'eficàcia d'algunes dècades enrere. Aquells valors, en part, es sustentaven en unes normes de respecte basades més en el temor a l'autoritat que no, en molts casos, en un respecte guanyat per mèrit propi. El desig que els nens s'aixequin quan entra el professor a classe, o recuperar el tracte de vostè, poden ser hàbits enyorats per alguns, però tots sabem que l'autèntic i educatiu respecte es guanya en la relació recíproca, precisament, de respecte mutu i, sobretot, en la credibilitat que mostra una conducta exemplar i coherent per part del mestre.

Sobre la promoció de la "diversitat cultural"

No deixa de semblar-nos irònic que, des de la defensa de la identitat francesa anorreadora de la diversitat cultural interna, s'afirmi que: *"davant l'amenaça d'aplanament del món, el nostre deure és promoure la diversitat cultural"* i resulta que la forma de promoció d'aquesta diversitat cultural en el món passa per defensar de forma unívoca el francès i la nació unitària.

Sobre els processos de selecció de l'alumnat

Ens sembla contradictori amb la defensa que fa d'una escola que aposti per la integració i per la pluralitat sense distincions que, després, ens proposi uns processos selectius de l'alumnat, això sí, graduals: *"hem d'apujar progressivament el nivell d'exigència de l'escola primària, després al col·legi i a l'institut. Ningú ha d'entrar a sisè si no ha demostrat que és capaç de seguir l'ensenyament del col·legi. Ningú ha d'entrar a segon si no ha demostrat que és capaç de seguir l'ensenyament de l'institut"* Ens sembla excessivament categòric el procés selectiu que proposa al llarg de l'educació

obligatòria. Podem ser el màxim d'exigents, però ser-ho en cadascú dels alumnes segons les seves característiques i possibilitats tot garantint-los els ensenyaments bàsics per a l'educació obligatòria. I no diu què s'haurà de fer amb els que no assoleixin els nivells requerits. Repetiran? Quantes vegades i en quines condicions? Si es detecta que no s'estan assolint els objectius i continguts d'un curs s'imposa un canvi de tàctica i de metodologia per tal de treballar-los de forma diferent i procurar l'èxit de l'alumne. Però cal rectificar quan es detecta la situació i no pas al final del procés quan el fracàs comporta, com a única solució, la repetició (mesura aquesta força controvertida en relació a la seva eficàcia real).

Sobre el fracàs escolar

Creiem que resulta reduccionista afirmar que es reduirà el fracàs escolar si l'educació s'obre més al món de l'empresa, a l'observació i a l'aplicació. Sense negar la necessitat i la importància d'aquesta obertura el fracàs escolar és un fenomen molt complex i multicausal, on la variable metodològica és una de moltes.

Sobre la conciliació de la vida laboral i escolar

Considerem que no va en la direcció adequada d'una major conciliació entre la vida laboral i l'escolar el fet que es compromet a que cap infanti romangui sol a casa després de les classes, tot garantint la jornada de treball completa dels pares. "Guardar" els nens en horari extraescolar no pot ser considerada una opció educativa fins que sigui una decisió lliure dels pares envers un producte educatiu de qualitat especial, no pas per col·locar els fills mentre els pares treballen. Més hores d'escola per fer deures? Si han de ser eficaces acaben convertint-se en més hores d'"escola" en detriment del temps d'esbargiment

que el mateix Sarkozy també proposa en la Carta. La proposta de crear internats d'excel·lència pels fills de famílies modestes que no puguin tenir en la seva llar un marc adequat per l'estudi sembla una mesura estrictament demagògica. Si tots els alumnes han de ser atesos al màxim de les seves possibilitats, crear internats només pels que excel·leixin i tinguin famílies sense recursos (sic) esdevindrà una anomalia del sistema, una excepció per minoritària. Proposar l'internament dels nois i noies de famílies sense recursos com a mitjà substitutori de la pròpia influència educativa de la família és reconèixer que no s'aconseguirà, amb mesures polítiques socials, laborals, etc. que aquestes famílies més humils, com qualsevol altre, puguin ocupar-se dels seus fills amb un mínim de temps de qualitat educativa compartit.

Sobre la violència a l'escola

La feina de mestre no s'ha fet més feixuga i no comporta ara més complexitat només perquè la violència ha entrat a l'escola. Aquesta, quan es produeix, és un afegitó, important i preocupant, però un element encara minoritari i no el màxim element de preocupació del professorat actual (almenys a Catalunya). La gestió de l'aula i del centre escolar és ara més complexa perquè tot ho és més: la societat, els alumnes, els pares, el currículum, etc.

Sobre l'optimització dels recursos humans a l'escola

Un dels paràgrafs més polèmics és el penúltim: "A l'escola que desitjo, la prioritat la tindrà la qualitat i no la quantitat, hi haurà menys hores de classe, els mitjans s'utilitzaran millor perquè l'autonomia permetrà de gestionar-los millor segons les necessitats, hi haurà menys mestres, menys professors. Però tot això serà la conseqüència de la reforma de l'escola i no el seu

objectiu. I jo em comprometo que els mitjans que s'alliberin així seran reinvertits en l'educació i en la revalorització de les carreres" D'acord amb la qualitat per sobre de la quantitat, és a dir, reduir les hores de classe si s'optimitzen els mitjans gràcies a l'autonomia dels centres (també econòmica, de poder obtenir ingressos...). Ara bé, quan afirma que hi hauran menys mestres i professors vol dir que, aplicant-ho mecànicament, a menys hores de classe sobraran mestres? Que, llavors, es promouran per exemple jubilacions anticipades? En qualsevol cas, s'hauria d'explicar que amb menys mestres els resultats seran millors. Nosaltres prioritzàriem l'optimització dels recursos

humans a l'escola i una bona fórmula per atendre millor la diversitat i impulsar els talents de tots els alumnes seria comptar amb més d'un professor per aula. Això sí, amb una preparació adequada per treballar d'aquesta forma, trencant una cultura individualista de la docència que arrosseguem des de sempre. En qualsevol cas, si comptat i debatut el sistema pot prescindir d'un percentatge d'educadors, ho ha de fer, perquè l'estalvi que per l'administració educativa això suposa pot revertir en la millora de recursos d'altre tipus en el sistema i fer que la qualitat del mateix millori.

Edu21, octubre 2007